

(твое ім'я та прізвище)

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНА ТЕМАТИЧНА ПРИРОДНИЧА ГАЗЕТА ДЛЯ РОЗУМНИКІВ І РОЗУМНИЦЬ

Найбільший скарб африканського континенту – самобутня і неповторна дика природа, здатна вразити уяву найвибагливішого мандрівника. А вінцем її видового різноманіття є „Велика африканська п'ятірка”. Назву „Велика африканська п'ятірка” придумали мисливці. Так вони назвали п'ять найпрестижніших мисливських трофеїв. Про мисливця, який добув хоча б по одному екземпляру вищевказаної компанії, кажуть, що він зібрав „великий шолом”. Ось ця чудова п'ятірка, яка потрапила у смертельну небезпеку через людину: слон, носоріг, буйвіл, лев і леопард.

Є ще дві великі африканські тварини під загрозою зникнення. По-перше – бегемот. І якщо висотою бегемоти трохи поступаються носорогам, то за масою вони співрозмірні з рогатими конкурентами. Бегемот не хижак і досить повільний звір, але місцеве населення вважає його найнебезпечнішим звіром. На підтвердження є сумна статистика: найбільше людей, що наразилися на небезпеку у дикій природі, гинуть саме в зіткненнях з бегемотами. По-друге – жирафа, з огляду на висоту тварини. Вона значно перевершує всю „законну” п'ятірку, досягаючи шести метрів заввишки.

У цьому випуску ти довідаєшся про цих та інших диких тварин. Бережімо їх, таких великих, навдивовижу красивих та особливих, але таких беззахисних! Як і кожна жива істота, вони мають право на життя!

Юлія Пасанецька

Троє Зернят отримали у подарунок новенькі коробки з кольоровими олівцями.

– Що будемо малювати? – одразу спитав Пустунчик. – Я хочу щось спортивне!
– Футбольний матч? Лицарський турнір? Чи ти вигадав нову настільну гру і будеш її малювати? – уточнив Розумник.

– Ні! Я хочу змагатися! Коробки з олівцями у нас однаковісінькі! Й відкриємо ми їх в один день! Вигадай якісь малюнки, якими можна змагатися по-чесному! Тільки не на вміння, бо Лапуня малює краще за нас!

– Ти хочеш влаштувати конкурс? Згода! – підхопила ідею Лапуня. – Малюємо що завгодно до першого зламано олівця... і ти неодмінно програєш, бо зламаєш свій олівець першим!

– Овва! Не згоден! – обурився Пустунчик. – Я справді малюю швидко і трошки емоційно, але це прояв мого хисту! Давай-но краще міряться, у кого першим закінчиться олівець? У кого зовсім змалюється, той виграв!

– Якого кольору? – спитала Лапуня.

– Та будь-якого!

– Е ні, ти навмисне будеш замальовувати аркуш за аркушем одним кольором і виграєш. Так не годиться, треба малювати щось справжнє, різнокольорове, тоді буде по-чесному!

– Сійте, мені сянула думка! – скрикнув Розумник. – Намалюємо різних диких тварин. Я саме хочу перевірити одну теорію. Художники кажуть, що в них завжди

першою закінчується жовта фарба. Що б ти не малював! Або біла. Але у нас замість білої фарби править папір, просто не замальовуємо те, що біле.

– Цікаво. Наше змагання краще за полювання! Влаштуємо кольорове сафари! А яких тварин малювати? Однакових? – спитали Зернята.

– Ні, розділимося, так цікавіше. Кожен набере собі команду з тварин одного кольору... чи ні, тільки хижаків або травоїдних... Ні, знаю! Ти, Пустунчику, малюєш усіх плямистих та смугастих, кого зможеш пригадати! А ти, Лапуню, бери тварин, в яких більш-менш однотонне хутро.

– Тільки хутряних? А слона хто намалює? – стривожилася Лапуня.

– Я! Візьму до себе у команду всіх шкірястих і навіть лускатих тварин, у яких немає хутра. Проте кольорів у них вистачає! Нумо набирати команди! Ось і подивимося, у кого першим закінчиться олівець і якого кольору він буде. Пустунчику, ти перший. Обирай!

– Отже, тільки плямистих та смугастих тварин, в яких по чотири ноги чи лапи? – примружився Пустунчик.

– Так, лише чотириногих. Але птахів, риб і комах облишимо. Їх надто багато видів, ми стільки не намалюємо навіть за рік!

– Добре-е-есенько! **Тигр** – перший номер моєї команди! Рудий, хижий, з білим черевом і весь у чорних смугах! Схожий на велику кішку!

– А ти знаєш, де живуть тигри? – підколов приятеля Розумник.

– Звісно ж в Африці!

– Ні, уяви собі! Тигри живуть в Азії! В Індії, Бенгалії, на Далекому Сході, колись жили на островах Індійського океану: Яві та Суматрі. Амурський тигр – це найпівнічніший вид, він взимку ходить по снігу у тайзі. Але в Африці нема жодного тигра!

– Пхе! То й добре! – не здався Пустунчик. – Далі я беру **ягуара**, він жовтий у чорних плямах! Сподіваюся, він живе в Африці?

– Знову ні, ягуари родом з Південної Америки. Полюють у тропічних лісах.

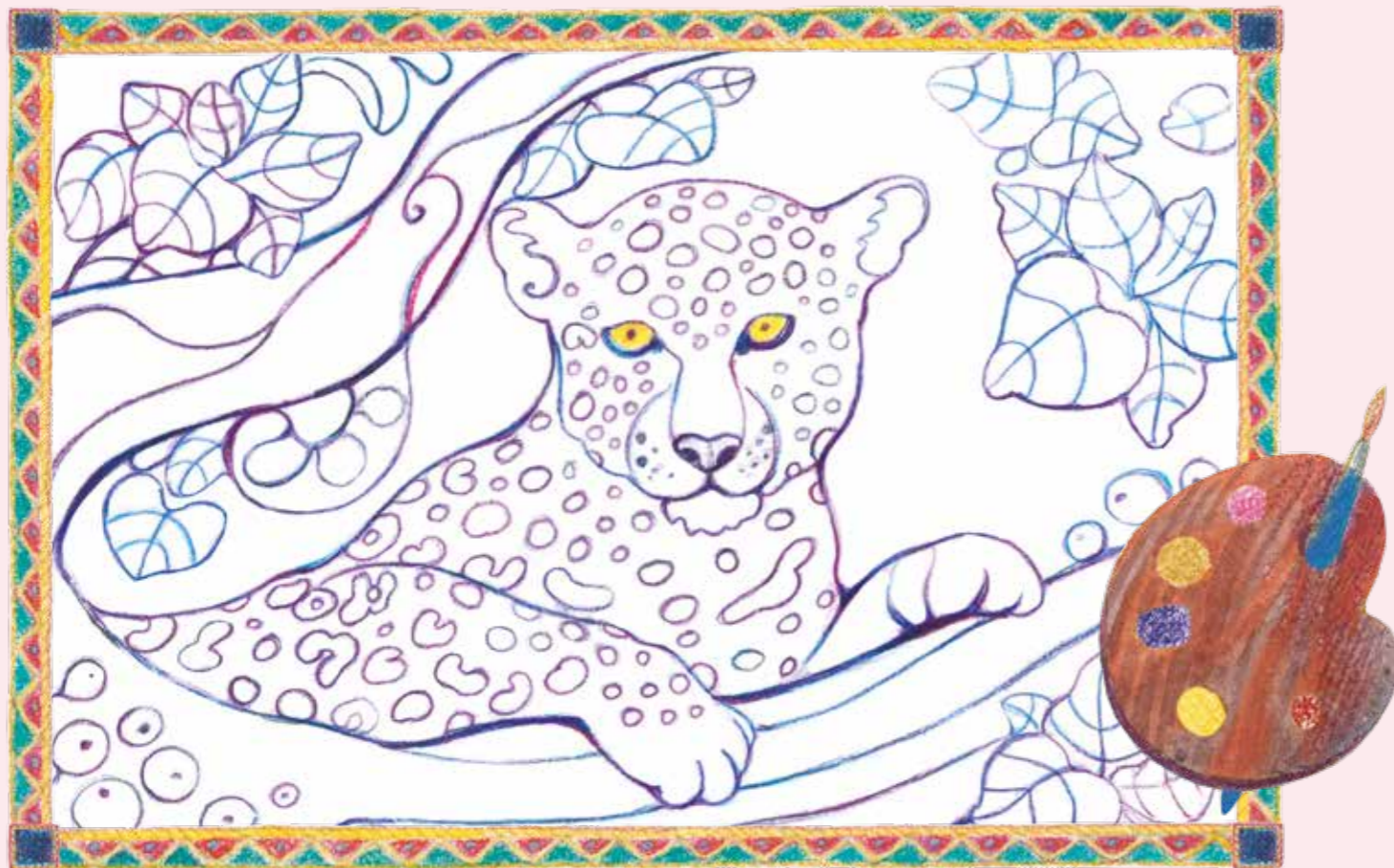
– Та що ж таке! А **леопард**? У нього інші плямки, як квіточки, він же африканський?

– Леопард водиться в Азії, але і в Африці також є. Він навіть красується на деяких африканських гербах. Наприклад, на гербі Беніну щит з обох боків тримають леопарди. А на гербі Конго в центрі – голова леопарда. А знаєш, чому леопарди плямисті?

Африканська фольклорна вишивка „Леопард“

Харизматична кішка. Найменший представник „Великої африканської п'ятірки” – леопард. Хоча він і поступається за розмірами своїм побратимам по нещастю (бути престижною дичиною), ця плямиста кішка – дуже харизматичний член „п'ятірки”. На жаль, чудове забарвлення зіграло з ним злий жарт. І цього разу – „шукайте жінку”. Точніше, шанувальниць екзотичного хутра. На щастя для леопардів, сьогодні ця мода є поганим тоном, і натуральне хутро цих граційних створінь не має шалений попит.

Сфотографувати леопарда складно. Він обережний, не з'являється на відкритих просторах, відпочиває, сховавшись у кронах дерев подалі від доріг.

Африканська легенда розповідає, як хоробрий мисливець підкрався до леопарда, поки той спав. Склав пучки п'яти пальців і чорною золою ставив плями на золотавому хутрі. Тому вони такої дивної форми. Це був наче автограф мисливця! Леопард дуже розлютився, але стерти плями не міг.

Насправді всі плямисті та смугасті візерунки на шкурах, які здаються нам такими яскравими, – це захисне маскувальне забарвлення тварин. Серед буйних трав чи ліан, помережаних сонячними плямами, помітити тварину „у камуфляжі” одразу дуже важко! Ти забираєш собі всіх плямистих великих кішок? – запитав Розумник.

– Так! Беру **гепарда**, який бігає найшвидше за всіх, **сніжного барса** – він майже білий у чорних плямах, **рись** і **лісового кота**, він смугастий, як наші дворові коти, тільки більший і дуже небезпечний мисливець! Беру **сервала**, схожого на дитинча леопарда, з китицями на вухах. І... і... **жирафа**!

– Жирафи плямисті, це правда, але травоядні, – попередила Лапуня.
– Сам знаю! І в них найдовша шия, маленькі чорні різки і блакитний язик! – Пустунчик жартома показав друзям свого язика, щоправда, звичайного, рожевого. – А ще у мене будуть смугасті **зебри**... цікаво, як їх малювати? Лише чорним олівцем, лишаючи білі смуги?

– Мабуть, так, – підтримав Розумник. – Це вже африканські дикі конячки. **Антилоп** також візьмеш у команду?

– Хіба серед них є смугасті?
– Так, **антилопа гну** сіра в темних смужках.
– Беру! А ще у мене в команді **панда**, це ж чорно-білий бамбуковий ведмідь, правда? І ще **еноти**, у них смугасті мордочки і хвости. І **скусн**!

– Ф-у-у! – зморщилася Лапуня.
– А що таке? Він пухнастий і гарний, наче велика чорно-біла білочка! – сміявся Пустунчик. – На малюнку скусн дуже гарний!

– Візьми краще **бурундука**. Оце справді смугаста білочка.
– Його теж візьму! А ще **борсука**, він також гладкий і смугастий, наче кавунчик! Їсть усе, що знайде, і водиться в наших лісах!

– Борсук теж із чорними смужками, а маленькі смугасті **дикі кабанчики** дуже схожі на брунатні кавунчики! – зауважила Лапуня. – Розумнику, так можна брати: коли доросла тварина не плямиста, а дитинча у неї з плямками чи смужками? Як **оленятко** в білих крапочках?

– Так, я гадаю, можна. Забирай, Пустунчику, диких поросят і оленят, у них колір твоєї команди. А дорослих забере до себе Лапуня.

– Я ще візьму лемурів! – проголосив Пустунчик. – Вони смішно кричать. І серед них є чорно-білі зі смугастими хвостами, **котячі лемури**, а є різнокольорові плямисті **варі** та **індрі**. А ще мені бракує... пугача! Він смугастий, наче крилатий тигр!

– Стоп, стоп, домовилися лише чотирилапих! – зупинив Розумник.
– То я не зможу взяти навіть кошатку, такого гарненького чорно-білого кита? – засмутився Пустунчик. – У нього ж взагалі немає ніг, лише плавці... І що, пінгвінів теж не можна?.. То я візьму тюленів! Серед них є плямисті **нерпи**, я бачив! І лапи все одно чотири, навіть якщо тюлені ластоногі!

– Тюленів можна, – згодився Розумник. – Ще можу підказати тобі кілька екзотичних рідкісних тварин... На жаль, деякі з них уже вимерли, лишилися у наших спогадах, у наукових працях і на малюнках. Наприклад **тілацин**, який водився на острові Тасманія, біля Австралії. Його ще називали сумчастий вовк, або тигр. Статурою і тонкою мордою тілацин був схожий на вовка чи дику собаку, а кольором – на тигра. Такий самий золотавий із чорними тонкими смужками. Але на животі у нього була сумка для дитинчат, як у кенгуру.

– Круто! – підстрибнув Пустунчик. – Хочу такого! А ще кого я не згадав?
– З любих тобі африканських видів забув **окапі**. Це дуже рідкісна смішна дика конячка, трохи схожа на зебру, але насправді родичка жирафи! У неї теж є чорно-білі смужки на ногах, а тіло, голова та вуха коричнево-червоні. І задні ноги в окапі коротші від передніх, така-от їхня особлива прикмета.

– Беру! А ще хто?

– Ти забув гієн. А серед них саме є потрібна тобі **плямиста гієна** та **смугаста гієна**.

– Я пам'ятав, що гієна плямиста! – заперечив Пустунчик. – Але гієни потворні, харчуються рештками з полювань сильних тварин... Мені гієни не подобаються!

– То не бери в команду! – сказала Лапуня. – Мені краще буде! А гієна, щоб ти знав, африканський санітар, як вовки – санітари наших, європейських лісів.

– Тоді візьму, – погодився Пустунчик. – Розумнику, підкажи ще когось!

– У тропічних лісах Африки та острова Мадагаскару водиться дивна тварина – **цівета**. Це щось середнє між дикою кішкою та кунцею. В африканській цівети кругла котяча голова, пухнастий хвіст і чорні плями на світлому тлі, як у невеличкого леопарда. Тільки в неї ще є досить жорстка грива вздовж хребта. Як, власне, і в гієн. Цівети полює вночі, як всі хижаки. Але ця тварина зовсім не з родини Котячих, хоча зовні схожа, її родина називається Віверові!

– Ніколи про таку не чув! Гайда до мене у команду! А ще хто?

– Мабуть, **манул** – такий північний дикий кіт, дуже товстий і похмурий, його найважче приручити, але манул так само сірий і смугастий, як звичайний лісовий кіт.

– Беру! – радів Пустунчик. – А тепер спробуйте, зберіть команди кращі за мою! Мої плямисті та смугасті звірі найцікавіші! І малювати їх дуже просто, головне не переплутати, які в кого плями!

– Хвалько! – вигукнула Лапуня. – Тигри, леопарди, жирафи... А звичайну плямисту корову чи собаку забув!

– Я думав, свійських тварин не можна, тільки диких. Добре, візьму ще здичавілих коней, **мустангів**, – серед них точно є плямисті! А справжні дикі собаки, мені здається, однотонні, як і вовки. Забирай їх собі!

– І заберу! – згодилася Лапуня. – У тебе вийшло двадцять сім тварин у команді! Думаю, легко наберу більше! Однотонних більше, ніж смугастих!

– А це ми перевіримо іншим разом, – втрутився Розумник, щоб друзі помирилися. – Пустунчику, починай малювати! А якщо наші читачі згадають ще плямистих та смугастих тварин, нехай напишуть нам і підкажуть, кого додати у команду.

РІЗНОШЕРСТА КОМАНДА. ЧАСТИНА

Наступного дня після того, як Зернята оголосили кольорове сафарі та обирали собі тварин, яких малюватимуть, троє друзів знову зустрілися. І не забули нові коробки олівців. Пустунчик малював усіх плямистих та смугастих тварин, яких зміг пригадати. Пора Лапуні збирати свою команду чотирилапих, вкритих хутром різного, більш-менш однотонного кольору.

– **Бурий ведмідь, білий ведмідь, чорний гімалайський ведмідь та сірий ведмідь-велетень грізлі**, який водиться у Північній Америці! – гордовито проголосила Лапуня, одразу видно, що готувалася до змагань.

– Дуже добре, – схвалив Розумник. – Щоправда, у гімалайського ведмеда біла трикутна манішка на грудях. Але загалом він справді чорний. Згодиться! А у Північній Америці та Канаді, поряд із прославленим грізлі водиться менший за нього чорний ведмідь – **барібал**. Він повністю чорний, без плям. Бери і його!

– Дякую. А ще – **коала**, сумчастий ведмедик з Австралії, який їсть лише листя евкаліпту, – додала Лапуня. – Я мало не забула про коалу! Він сірий, пухнастий, вушка та черевце світліші, але теж сірі.

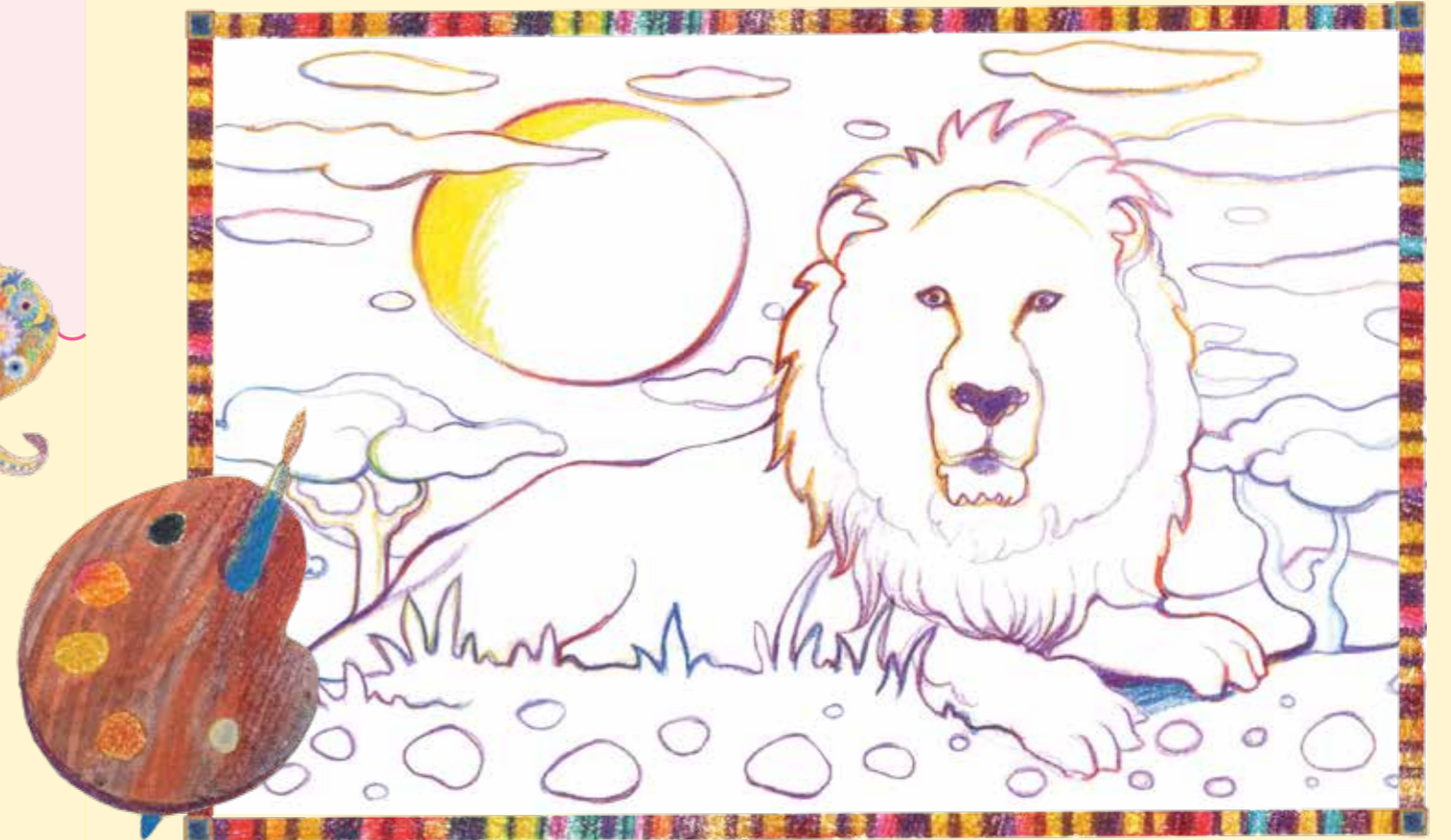
– Добре, добре, королева ведмедів! – засміявся Пустунчик. – Хто далі?

– Мабуть, **леви**. Якщо ти забрав тигра, я беру лева! Так, у нього грива значно темніша за тулуб, але це ж не плями і не смуги! А левиці та левенята зовсім однотонні, палевого кольору сухої трави в савані. А ще, коли в тебе є плямистий леопард, я забираю собі його „сестру” – **чорну пантеру**! Той самий леопард, тільки чорний.

– Нечесно! Це ж був мій леопард! – образився Пустунчик.

– Лапуня має право, – відповів Розумник. – Це та сама тварина, але вигляд у неї зовсім інший і колір інший. Пантера чорна, отже – одноколірна. Твій леопард лишиться при тобі, не хвилюйся.

Цар чи не цар? Лев, якого в казках величають Царем звірів, насправді веде в савані досить скромний спосіб життя. І навіть не є найспритнішим мисливцем, бо поступається у відсотках вдало завершених полювань плямистій гієні. Та й за розміром леви – не найбільші хижаки. До речі, леви – єдині кішки, які мають чіткі зовнішні відмінності між самцями та самками. У масаїв, що живуть у Кенії і Танзанії, був звичай, пов'язаний з обрядом повноліття: молодий масай, озброєний луком, ножем і списом, повинен був убити лева...

– Гаразд, я не жадібний, – насупився Пустунчик. І слухав дуже уважно, кого ще йому доведеться ділити з Лапуною?

– Крім лева, з диких кішок я беру до команди **пуму**, або **гірського лева**, **пустельного каракала** з чорними китицями на вухах і **комишевого kota**, – сказала Лапуна. – Як домовлялися, тобі – плямистих дитинчат оленів та кабанів, а мені – дорослих брунатних благородних **оленів**, **косуль**, однотонних **антилоп** і темно-сірих **кабанів**.

– Та забирай, не шкода! Візьми собі до купи ще зайчиків! І **диких кролів**!

– Візьму, неодмінно! І сірого, і білого **зайця** намалюю!

– Оце я не подумав, – стривожився Пустунчик, – справді, є тварини, які різного кольору взимку та влітку!

– У тебе здебільшого тропічні види, багато африканських, – заспокоїв Розумник. – У них одне вбрання на всі сезони! Щоправда, ми забули **горностая** та **ласку**, які влітку руді з білим черевом, а взимку повністю біленькі, наче сніг. Тільки у горностая є чорний кінчик хвоста, а ласка повністю біла. Можете поділити їх між собою: зимового горностая додасть у команду Пустунчик, а ласку – Лапуна.

– Оце по-чесному! – зрадів Пустунчик. – Коли є плями, це до мене!

– Тільки коли плями такі яскраві, що їх неможливо не помітити, – уточнила Лапуна. – Наприклад, у **лісової куниці** все хутро шоколадне, а грудка світліша. Але я все одно беру куницю до себе! А також заберу **руду лисицю**. Так, є в неї світлі плямки, але загалом лисиця все ж руда, а не плямиста! Хоча... Розумник, як ти скажеш, так і буде. У мене є в запасі **чорно-бура лисиця**, майже чорна, тільки присипана сріблом, а є полярна лисиця – **песець**, вони бувають сніжно-білі, бувають і блакитні, з хутром сіро-блакитного кольору. І ще бежевого кольору пустельна маленька лисичка – **фенек** з величезними вухами. Руду лисицю можу віддати до плямистих!

– Нічого собі! – витріщився на подругу Пустунчик. – У тебе не лише ведмеді, навіть лисиці різних кольорів? Оце так фокус!

– Нічого дивного! Різнокольоровими, проте однотонними, бувають і соболі, і навіть вовки! Серед **сірих вовків**, трапляються і чорні, і бурі... Але це один вид, а у південній Америці живуть **червоні вовки**! У них темніша грива і довгі темні ноги, але це не чіткі плями. Їх так і називають ще гривастими вовками. Також мої!

– А ще бувають **різнокольорові білки**! – втрутився Розумник, бо не міг довго мовчати під час запеклої наукової суперечки. – Ти думав, білочки лише руді? Але в Карпатах живуть чорні білки! А далеко на півночі, у тайзі, – блакитні віврки, це також білки. А ще американські сіренькі білочки з малими круглими вушками без китиць. Яких білок ти не побачиш, це білих! Щоправда, існують альбіноси, повністю білі особини в кожному виді. Білі павичі, білі ворони, білі леви й білі білки! Але це виняток, рідкісна мутація.

– Трапляються ж дива у природі! – зачудовано похитав головою Пустунчик.

– О, так! Чимало! – засміявся Розумник. – Але одна справа, коли всередині одного виду живуть тварини різних кольорів, а інша справа, коли зміна кольору означає зовсім іншу тварину. Наприклад, **зелена мавпочка** – зовсім інший вид мавпочок, ніж **блакитна мавпочка**. До речі, Лапуно, серед мавп багато одноколірних видів. **Горили** чорні, **орангутанги** руді, **шимпанзе**, здебільшого, чорні чи коричневі. **Сніжна мавпа** – світла, пухнаста, із рожевим лицем.

– Так, я їх забираю, – запевнила Лапуна. Усіх-усіх! А ще хотіла взяти кенгуру!

– О, це яскравий приклад того, як колір залежить від виду кенгуру, – пошвавішав Розумник. – Найбільший – **рудий кенгуру**, він довжиною тіла понад два метри, якщо з хвостом! Трохи менший – **сірий кенгуру**, а дрібні, так звані зайцеподібні кенгуру чи **валабі** – сіро-брунатні, справді схожі на зайчиків.

– Я пригадала, що в Австралії живе ще один сумчастий ведмідь – **вомбат**. Здається, він бурий. Його теж забираю в команду.

– Так, а ще пораджу тобі з австралійців взяти качконоса, або качкодзьоба, – додав Розумник. – Він дуже дивний, пухнастий, ніс має як у качки, лапи перетинчасті, але тулуб одноколірний, рудуватий або темний.

– **Качконіс**? От про кого не згадала! Дякую, Розумнику! – зраділа Лапуна.

– А він точно не птах? – підозріло спитав Пустунчик.

– У нього пухнастий хвіст, це сумчаста тварина, яка годує дитинчат молоком, – запевнив Розумник.

– Тоді добре, хай буде. Хто ще?

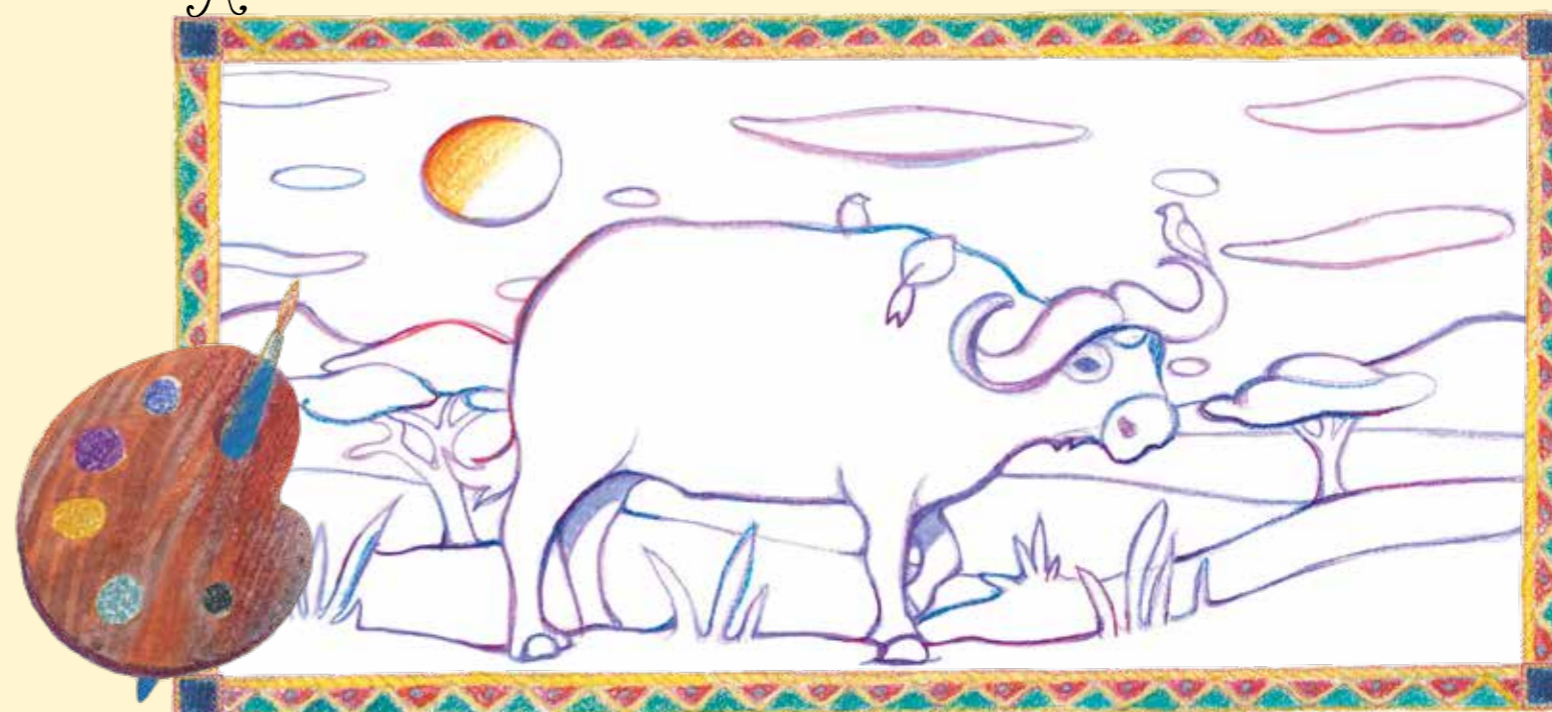
– Я підбрала собі диких биків, – похвалилася Лапуна. – **Бізон американський**, **зубр європейський**. **Тибетський бик** – як, він чорний, дуже волохатий і живе у горах Азії, а ще беру **індійських** та **африканських буйволів**. Дикі бики живуть у різних частинах світу, але всі більш-менш одноколірні. І тих **мустангів** – диких коней, які рівного кольору, я теж беру, якщо ти не проти.

– Не проти, – зітхнув Пустунчик. Без підрахунку він помітив, що звірів у подруги в команді вже набирається більше, ніж у нього.

Ще Лапуна сказала, що візьме у свою команду австралійських **диких собак дінго** та африканських **шакалів**, коричневих і жовтих, різних відтінків. А також тушканчиків та одноколірних мишок і раптом повідомила, що більше не знає, кого взяти. І попрохала допомоги друзів.

Такий велетень! Африканський буйвіл найнебезпечніший звір: лютий, хитрий, чує мисливця і може причаїтися, щоб нападати із засідки.

Розумник, звісно, тільки й чекав слушної миті, щоб запропонувати до команди різних екзотів.

– Візьми ще всіх південноамериканських гризунів. Почнемо з дегу. Йому не буде сумно серед білочок, **мишок і тушканчиків!**

– А хто це – **дегу?** – насторожилася Лапуня. – Він кусається?

– Якщо не дратувати, не вкусить! Дегу – чилійська чагарникова білка, більш схожа на маленького тушканчика з китицею на хвості. Симпатична тваринка, їх зараз тримають вдома поряд з хом'ячками, морськими свинками, шиншилами.

– Забула про **шиншилу!** Дякую! – зраділа Лапуня. – Ось хто пухнастий, милий і буває різних кольорів! Беру! І дегу – теж!

– А хто казав домашніх тварин не рахувати? – набурмосився Пустунчик.

– От ми й не рахували хом'ячків та морських свинок, а взяли їхніх диких родичів, – запевнив Розумник. – Я пропоную **капібару**, велику водосвинку. Капібара з тої самої родини Кавієвих, що і домашня морська свинка, але ти їх не сплутаєш! Капібара велика і важить до 60 кіло!

– Ого! Тоді хай живе у команді, – шанобливо погодився Пустунчик, уявивши собі жорсткошерсту морську свинку довжиною до метра.

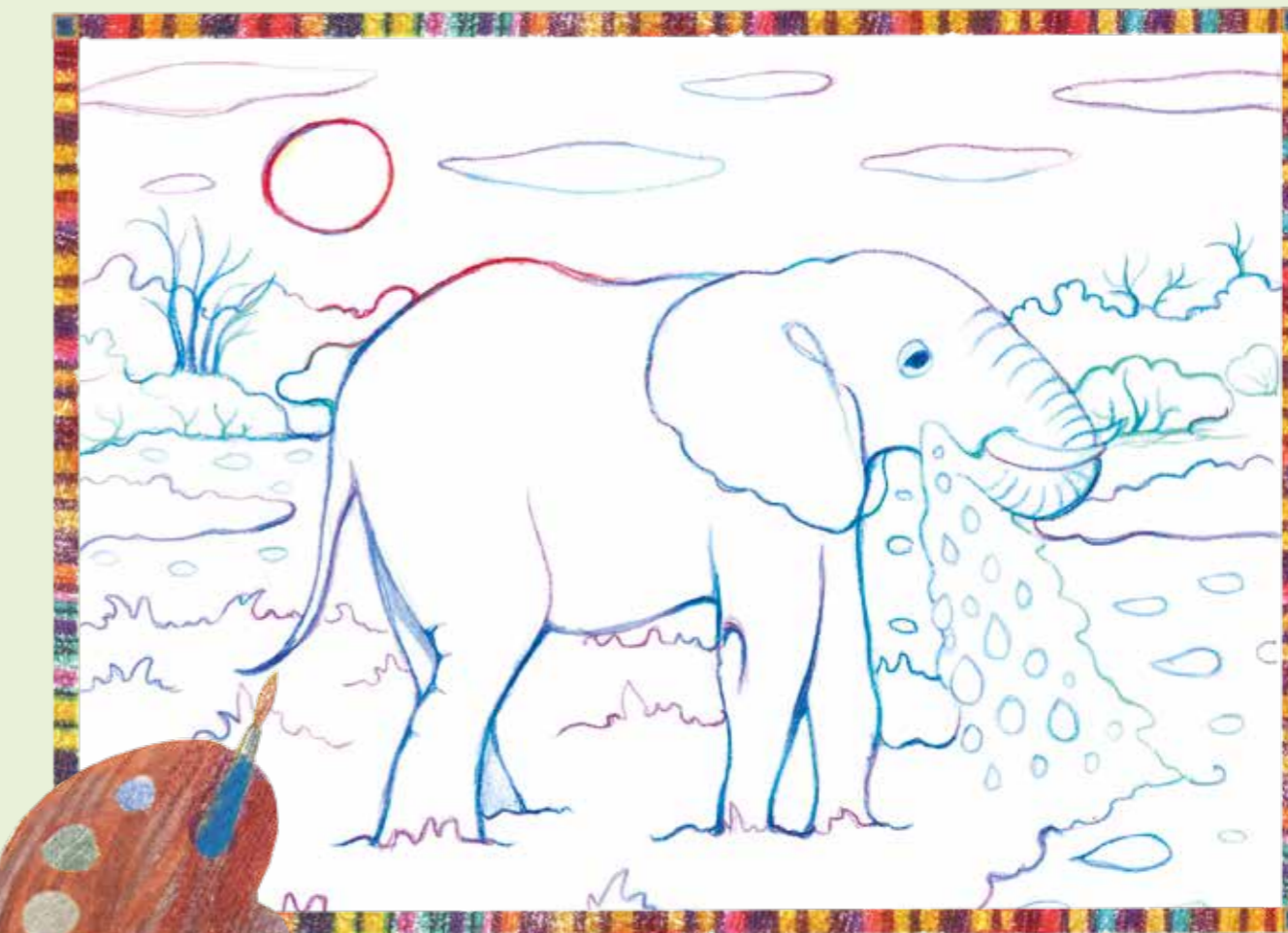
– А ще **бразильського агуті**, – додав Розумник. – Хоча агуті живуть не лише у Бразилії. Це теж гризун, схожий одночасно на тварин із родини Кавієвих і на зайця. Їх навіть називають „золотими зайцями“, бо є агуті яскраво-жовтого кольору. Але, малюючи агуті, пам'ятай, що кожна шерстинка в них пофарбована неоднорідно: чергуються світлі й темні відтінки, наче на голках дикобраза! Тому хоча агуті загалом однотонний, намалювати його хутро буде нелегко!

– Нічого, я спробую, – сказала Лапуня. – Хто ще до мене у команду?

– Візьми собі хамелеона! – пожартував Пустунчик. – Ото вже різнокольоровий портрет вийде!

– Е ні, у хамелеона немає хутра, – швидко зауважив Розумник. – Про шкірясти та лускатих поговоримо іншим разом! Хамелеон буде в моїй команді!

– Завжди ти собі найкращеобираєш, – підколов Пустунчик. Але Розумник так багато допомагав друзям, підказав стільки рідкісних тварин, що Зернята лише чекали, яку ж він набере команду.

Відчувають, як люди. Слони – дивовижні тварини. У них надзвичайно добре розвинені ділянки мозку, які відповідають за прояв емоцій, а самі емоції досить схожі до людських. Слоненята, у яких на очах убили матір, страждають на посттравматичний синдром і демонструють поведінку, дуже схожу на людську. Але щодо того мисливцям, які хочуть похизуватися перед друзями парюю слонячих зубів або повісити мисливські трофеї на стіні?

ЛУСКАТІ ТА ШКІРЯСТІ. ЧАСТИНА

Уже двоє Зернят зібрали різнокольорові команди диких тварин, яких хотіли намалювати, щоб визначити, у кого першого закінчиться олівець і якого кольору. Лишилася команда Розумника. Як обіцяв, першим він оголосив слона.

– Слони – найбільші наземні тварини. **Індійський слон** з меншими вухами та два види африканських – **саванний** та **лісовий слони**. Вуха у них величезні, а характер не такий добрий, як в індійських слонів, яких набагато легше приручити та навчити допомагати людині. За кольором усі слони сірі, шкіра на вигляд груба, складчаста, але боїться сонця, бо може обгоріти! Це проблема багатьох шкірястих тварин, у яких немає захисного хутра.

– Тому слони посипають себе пилюкою і піском! – додав Пустунчик. – Та головне, мені подобається, як вправно слони користуються хоботом!

– Далі в моїй команді два **носороги – чорний та білий**, – продовжив Розумник.

– І для обох тобі знадобиться чорний олівець! Тільки одного ти зафарбуєш, а іншого – ні! – підказав Пустунчик.

– Ось і не вгадав! Для обох потрібен сірий олівець, так само, як для слонів! – заперечив Розумник. – Обидва носорога сірого кольору, тільки помилково так називаються!

– То як їх відрізнити? – здивувалася Лапуня.

– Це вчені помилилися? Нічого собі! – підхопив Пустунчик.

– Може, я сам би помилюся, коли б уперше в житті бачив носорога, – заступився за вчених та мандрівників Розумник. – Білим один вид назвали, ймовірно, через те, що сплутали англійське „вайд” – широкий, із „вайт” – білий. У того виду, що тепер зветься білим носорогом широка морда. А ще мандрівники справді бачили чорних носорогів! Тільки не знали, що це був носоріг, який нещодавно лежав у багнюці із домішкою вулканічного попелу і просто пофарбувався!

– Для чого? – не зрозуміла Лапуня.

– Усе для того ж захисту від сонця. Носорога звать товстошкірим, але і його грубезна шкіра може обгоріти під нещадними променями. До речі, справжній чорний носоріг дуже боїться води, а білий – ні. Це точно різні види.

– Добре, хто далі? – нетерпляче підстрибував Пустунчик. – Хамелеон?

– Поки що, ні. Спочатку – **бегемоти** чи гіпопотами. Їхня гладенька й дуже товста шкіра теж боїться сонця. Але гіпопотами живуть у воді, їм легше сховатися від спеки. Крізь майже шоколадний колір у них просвічує рожевий, або ще буває фіолетовий відтінок.

– Як баклажан! – засміявся Пустунчик. – Хто ще з голих шкірястих? **Кішка сфінкс**?

– Це штучна порода – заперечила Лапуня. – Їх вивели навмисне!

– Так, але на основі природної мутації, – сказав Розумник. – Кошенята без хутра народжувалися у звичайних пухнастих кішок, їх відбирали та схрещували між собою. Але це в будь-якому разі домашня кішка, а свійських тварин я не беру. Бо тоді взяв би **свинку**! У неї також майже нема хутра. Але дикого кабана з густою щетиною забрала Лапуня. А я візьму **африканського голого собаку**! Це дика прадавня порода, дуже рідкісна. Їхня шкіра може бути будь-якого кольору, але здебільшого темна або плямиста. Також відомі здавна священні голі собаки у Мексиці, але у них на голові пухнастий чубчик, я їх не можу взяти у команду шкірястих. А **шкірясту морську черепаху**, найбільшу у світі, навіть більшу ніж **каретта**, – можу! Довжина її тіла більше двох з половиною метрів!

– То виходить, пірат Джек Горобець справді міг втекти зі свого острова на морських черепахах? – здивувався Пустунчик. – А я думав, вигадка!

– Якби йому трапилася така величезна черепаха, а вони водяться в усіх теплих морях, і в Карибському також, то чом би й ні? – відповів Розумник. – Черепаху каретту я теж беру, вона також величезна, важить до 200 кг. І в неї панцир уже більш твердий роговий щиток. Але щитки в черепах – це зрощені луски, а лускати – всі в моїй команді!

– Не всі, а лише ті, хто має по чотири лапи! – нагадала Лапуня. Їй дуже не хотілося, щоб Розумник зарахував до себе всі сотні видів змій і потім малював їх!

– Добре, добре, тільки з лапами! То крокодилів ти не боїшся? – підколос він подругу.

– Намальованих – ні! – відважно відповіла Лапуня. Зернята засміялися. Розумник перелічив тих, кого зазвичай звать просто крокодилами.

– Найбільші у світі – **гребенисті крокодили**, азійський вид. **Нільські крокодили**, другі за розміром, живуть там, де тече Ніл, тобто в Африці. Їх багато на півдні Єгипту. **Алігатори** живуть в Америці та в Азії. Американські **каймани** плавають в Амазонці та інших річках. Індійські **гавіали** – єдиний вид крокодилів, безпечний для людей. Його щелепи такі вузькі, що не можуть перекусити тварину більшу за рибу! І для всіх них мені знадобиться не тільки зелений олівець. Луска у крокодилів сіро-болотяно-брунатно-жовтуватого кольору. Навіть із чорними шаховими клітинками. Доведеться постаратися!

– А пащека рожева, і в ній багато-багатенько гострих зубок! – додав Пустунчик. – Хто далі в тебе на черзі, крім усіх інших водних і наземних черепах та крокодилів?

– **Хамелеон**. Твій улюбленець. Який вправно змінює колір заради маскування. Це велика родина ящірок – Хамелеони. Цікаво, що для нас це слово означає того, хто змінює колір, а давні греки, чомусь, назвали хамелеона „земляним левом”, саме так перекладається його назва з грецької.

– Ну, може на піску чи глині він був жовтий і нажахав тих давніх греків? – припустила Лапуня. – Він досить страшний, коли повільно суне на тебе, та ще й рухає очима незалежно одне від одного.

– Так, повне коло огляду особлива прикмета хамелеонів, так само як і здатність змінювати колір залежно від тла, на якому він сидить. Такий рух очей важливий для полювання на комах. Але перш ніж „стріляти” у здобич липким язиком, хамелеон наводить обидва ока на комаху, інакше не поцілить!

– А як ти його будеш малювати? Якого кольору? – поцікавився Пустунчик. – Бо знаєш, є анекдот: „Оголошення: Продам хамелеона. Синього. Ні, червоного. Ні, жовтого... Ні, не продам!!!”

– Це справді складне питання, який справжній колір хамелеона? Я буду малювати його різнокольоровим, щоб показати всі можливості зміни кольору на малюнку. Але насправді, коли хамелеон спить і не контролює власний колір, він стає майже білим, принаймні таким блідим, що стає помітним для хижака. І його, вправного мисливця, можуть вполювати, якщо вчасно не прокинеться!

– А як хамелеони це роблять? Ну, перефарбовуються за бажанням? – зацікавилася Лапуня. – Було б так круто мати волосся того кольору, який забажаєш!

– У людей так не вийде, – зітхнув Розумник. – Уся справа в особливих клітинах шкіри – хроматофорах. У них є зернята різних кольорових пігментів, і ще хроматофори відбивають світло, даючи різні відтінки. Коли від страху чи інших емоцій ці клітини скорочуються чи розширюються, виникають різні кольорові ефекти. Такі клітини є у змій, риб, восьминогів, каракатиць і хамелеонів.

Довірливий гігант. Величезний носоріг нікого не боїться, легко підпускає до себе людей. Рухається він повільно, тому є ідеальною мішенню. Полюють на цих тварин заради їхнього рогу – у світі є чимало дурнів, які вірять у його чудодійні властивості. Через немилосердне знищення в 2011 році оголошено про повне вимирання західного підвиду чорного носорога, і така ж доля загрожує північному підвиду білого носорога. Здається неймовірним, що з фауни щезають такі великі тварини (білі носороги є другими за величиною сухопутними тваринами на Землі після слонів).

– Зрозуміло. Хто далі?

– Дракони! – таємничо проголосив Розумник.

– Та їх же не існує! – похнюпився Пустунчик. – А динозаври вимерли.

– Та хто тобі сказав, що не існує? Дракони це хто? Великі ящери. А ящери існують! Це варани, довжиною до 3-х метрів! Мало тобі? Найбільший сучасний вид **варанів** живе в Індонезії на різних островах. Їх так і називають – дракони острова Комодо! Важить така ящірка до 130 кг. І цей варан хижак: легко зжере вівцю, коня чи антилопу, якщо поряд не буде якогось лицаря, хто б його зупинив. Хіба це не дракон?

– Овва! А ще які бувають?

– Ще є родина Василісків, і це також не казкові істоти! Це ящірки з трикутним гребінцем на потилиці, які можуть бігати по воді! Правду кажу, пересуваються на задніх лапах і так швидко, що не встигають зануритися у воду! Звісно ті, що не дуже важкі та великі. А є зовсім маленькі, завдовжки до 20 см, **летючі дракони**. Вони – хижаки, які полюють на комах. У них яскраві різнокольорові – жовті, рожеві, помаранчеві – шкірясті крильця. Та не порожні складки шкіри, наче в **кажанів** чи **білок-летяг**, а підтримані перетинками довгих ребер. Крила допомагають планувати у повітрі й перелітати з дерева на дерево у тропічних лісах Азії на відстань до 20 метрів!

– Зрозуміло, всі інші менш екзотичні ящірки, окрім безногих, схожих на змій, усі твої! – посміхнулася Лапуня. – Хто ще?

– Та я не взяв ще справжніх ящерів, тобто **панголінів**! – відповів Розумник. – Панголін – лускатий, дуже схожий на довгу величезну шишку, більше метра завдовжки. Кольору від дуже темного до молочного шоколаду. Він може згорнутися рівною броньованою кулею. І це міцна броня від зубів хижаків і навіть від людських стріл! У стародавній Індії воїни робили кольчуги зі шкіри панголіна! На жаль, і зараз цих милих тварин винищують заради м'яса та лускатої шкіри. Живуть панголіни в Африці та Азії.

Навіть не знаю, кого ще взяти, адже ми домовилися лише про чотириногих тварин... Великі головоногі молюски, гігантські кальмари та лобстери з міцним панциром або восьминоги різнокольоровою шкірою, кити, дельфіни, навіть равлики лишаться без команди. Та нічого! Сподіваюся, їх намалюють наші читачі!

– Нумо малювати свої команди! – підскаочив Пустунчик. – У кого швидше закінчиться олівець?

Зернята заходилися малювати. І малювали різних тварин не один день. Але у кого першого закінчився олівець, і якого кольору він був, ми так і не дізналися. Бо хоч у світі так багато різних тварин, олівці на них використовують теж різні, їх вистачає надовго... Проведи власний експеримент, намалюй свою команду!

Олена Крижановська

ЗАВДАННЯ

1. Скільки всього видів тварин згадано у трьох частинах „Кольорового сфари”? Хто із Зернят назбирав найбільшу команду?

2. Збери і намалюй власну пляmistу та смугасту команду. Можеш додати птахів або комах, яких не рахували Зернята.

kolosok.org.ua
e-kolosok.org

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛМГО „ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ОСВІТИ”
МІЖНАРОДНИЙ ПРИРОДНИЧИЙ ІНТЕРАКТИВНИЙ КОНКУРС

КОЛОСОК

весняний

22 квітня 2021 року

КОЛЬОРОВЕ САФАРІ КОСМІЧНІ РЕКОРДИ

МІСТА КРАЇН СВІТУ
СКАРБИ ДИКОЇ ПРИРОДИ

Запрошуємо учнів 1 – 11 класів

ПЕРЕДПЛАТА ГАЗЕТИ
за телефоном:
050-62-27-777 (Юля)
або на сайті:

Передплатний індекс 89454

Головний редактор:
Дарія Біда, тел.: (032) 236-71-24,
e-mail: dabida@mis.lviv.ua
Заступник головного редактора:
Оксана Петрик.
Художниця: Катерина Манько
Дизайн і верстка: Богдана Петровська

Підписано до друку 26.01.21,
формат 60x84/8.
Друк офсетний. Наклад 12 000 прим.
Адреса редакції: 79038, м. Львів,
а/с 9838. Надруковано в друкарні
ТОВ "Видавничий дім „УКРПОЛ”.